

Maria Leasz-Duk

CZASOWNIKI
ŁĄCZĄCE SIĘ Z WYRAŻENIEM PRZYIMKOWYM *DO + DOPEŁNIACZ*
W JĘZYKU POLSKIM

Celem tego artykułu jest opis składni czasowników konotujących wyrażenie przyimkowe *do+D* w polszczyźnie doby nowopolskiej. Rozpatruje się tutaj jedynie konstrukcje z podrzędnikiem rzeczownikowym lub przyimkowo-rzeczownikowym (np.: *doprowadzić uczenia do matury*), a pomija się konstrukcje z bezokolicznikiem i ze zdaniem dopełnieniowym (np.: *zamierzał tam iść, dążyć do tego, aby wyjechać*).

Przy opisie materiału za podstawę klasyfikacji przyjmuje się znaczenia czasowników, a dopiero w obrębie grup semantycznych czasowników wyróżnia się rozmaite modele składniowe. Układ rozpatrywanego materiału według przypadków, a w ramach przypadków według przyimków pochodzi od Z. Klemensiewicza¹ i kontynuowany jest w *Zapomnianych konstrukcjach składni*².

Z analizy tekstów wynika, że przyimek *do* z dopełniaczem łączy się w języku polskim z licznymi czasownikami. Wskazuje na przedmiot, osobę lub pojęcie, na które skierowana jest czynność, np.: *dotychczas się do pochodu, dążyć do celu, dążąc do pięćdziesiątki*.

Użycie wyrażenia przyimkowego *do+D* motywowane jest z jednej strony znaczeniem nadrzędnego czasownika, z drugiej zaś strony jego budową słowotwórczą. Jeśli chodzi o motywację semantyczną, to w znaczeniu czasowników łączących się z formą *do+D* dominuje

¹ Z. Klemensiewicz, T. Lehr-Spławiński, S. Urbanić, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa 1965, s. 416-426.

² Zob. wykaz cytowanych źródeł na końcu artykułu.

bądź cecha 'ruchu dośrodkowego', np.: *przymocować, przytwierdzić, dodać, dołączyć* (dotyczy to czasowników o znaczeniach konkretnych), bądź cecha 'dążenia do określonego celu', np.: *dążyć, zmierzać, kwapić się, przygotować się, szykować się, gotować się* (dotyczy to czasowników o treści abstrakcyjnej)³. Jeśli chodzi natomiast o motywację słowotwórczą, to czasowniki tego rodzaju mają najczęściej prefiksy o znaczeniach genetycznie kierunkowych, typu: *do-, przy-, w-*, np.: *dodać, dobiec, przylepić się, przylgnąć, wdrożyć, wniknąć*.

W konstrukcjach z wyrażeniem przyimkowym *do+D* mamy często do czynienia z kontaminacją znaczeń przedmiotowo-przestrzennych (*dobiec do płotu, przybiec do matki, strzelać do tarczy*) i przedmiotowo-czasowych (*dostać do rana, doczekać do jutra*), a także przedmiotowo-kwantytatywnych (*dostać do końca, dożyć do pięćdziesięciu lat*)⁴.

Składnia rozpatrywanych czasowników uległa w dobie nowopolskiej zmianom⁵. Najczęściej spotyka się przekształcenie wyrażenia przyimkowego *do+D* w inne wyrażenie przyimkowe (np.: *do+D* > > *w+Acc*: Pewna ograniczoność i specjalność w zajęciu *pomaga* bardzo do stałego [...] obudowania w sferze myśli NorL 32, ZapK 1975, s. 31) oraz wyrażenia przyimkowego w formę przypadkową bez przyimka (np.: *do+D* > *N*: Król także Jan Kazimierz [...] upominał mieszczański wileński, aby się do kolegium i do kościoła ś. Jana nie interesowali NarK 170, ZapK 1974, s. 24).

1. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI OZNACZAJĄCYMI PRZEKAZYWANIE INFORMACJI

Do tej grupy semantycznej zaliczam wiele czasowników, takich jak: *adresować, bajaurzyć, bazgrać, bełkotać, burknąć, depeszować, drzeć się, dawać, gadać, gaworzyć, jazgotać, klepać (pot.), krzyczeć, lamentować, mamrotać, mazać 'pisać', modlić się, mówić, mruczeć, nabsadurzyć, nadrzeć (się), nagardłować (się), nakrzyczeć (się), naopowiadać, na-*

³ Por. D. B u t t l e r, *Innowacje składniowe współczesnej polszczyzny*, Warszawa 1976, s. 190.

⁴ Zob. M. B o b r a n, *Zarys składni czasownikowych grup syntaktycznych języka polskiego i rosyjskiego. Studium typologiczne*, Rzeszów 1977, s. 159.

⁵ Zwraca na to uwagę K. P i s a r k o w a w pracy *Historia składni języka polskiego*, Wrocław 1984, s. 106-108 oraz s. 114.

paplać (się), narozpowiadać, natrajkotać (się), nawrzeszczać (się), odzywać się, paplać, pisać, pisać, pisać, podzwonić, pokrzykiwać, patelefonować, przema-
 wiad, rozedrzeć się, rozgłaszać, rozkrzyczyć (się), rozpowiadać, ryczyć,
 rsec, skamlać, szczebiotać, szepnąć, szwargotać, telefonować, trajać, trajać,
 trajać, trajać, wołać, wrasnąć, wybąkać, wybełkotać, wycedzić, wyd, wy-
 jąkać, wyjęzyczyć się, wykrztusić, wykrzyczyć (się), wymamrotać, wymruczyć,
 wypaplać, wyrębać (pot.), wyrecytować, wyrzec, wyseplenić, wystękać, wy-
 szczebiotać, wyszeptać, używać, zaburzyć, zadzwonić, zajać, zakrzy-
 czać, zająknąć się, zamamrotać, zamruczyć, zapaplać, zaryczyć, zaskowy-
 czać, raskrzeczyć, zaszeptać, zaszwargotać, zatelefonować, zavrzeszczyć, za-
 wyd.

Konstrukcje z wymienionymi tutaj czasownikami realizują prze-
 de wszystkim model składniowy *podstawa-do+D*. Oto przykłady: Boję
 się *pisać* do WKMcI, TremList I 104, ja sam *napiszę* do Ks-cia
 Biskupa ŚniadKor I 270, Gdy chcę do ciebie *mówić*, miesią mi się
 mowa, TremPis I 28, na próżno *się odzywałem* do zwierzchników fran-
 cuskich, GodGren 7, cały naród tak do człowieka *nie wyrzekł*
 StaszUw 61, czemu ja mimowolnie *gadam* do Ciebie SłowDz XIV 261,
 Cały naród tu *śpiewa* do Boga, BrodzPis 56, Czy naprawdę *przema-
 wiad* do niego cień ojca, prusFar II 172, *szepnął* do libijskiej
 starszyny. PrusFar II 93, *zawołał* niemniej głośno baron do Mra-
 czewskiego - PrusLal I 198, w sprawie tej szyby już *dzwoniłam* do
 dyrekcji, Białosz 137, *krzyczę* do niego z łazienki. Chorom 362,
 nie mam do kogo *sagadać*. SPP s. v. *sagadać*, Jan *depeszuje* do Pio-
 tra, do domu, do Warszawy. Kawka s. v. *depeszować*, *Zatelefonuję* do
 ciebie za kilka dni. SPP s. v. *telefonować*.

Wiele z omawianych czasowników ma oboczną składnię z wyraże-
 niem przyimkowym *do+D* oraz z celownikiem, np.: *bajdurzyć do ko-
 go* || *komu*, *bełkotać do kogo* || *komu*, *gadać do kogo* || *komu*, *krzyknąć do kogo* ||
komu, *mówić do kogo* || *komu*, *nabzdurzyć do kogo* || *komu*, *nagadać do kogo* || *ko-
 mu*, *narozpowiadać do kogo* || *komu*, *opowiadać do kogo* || *komu*, *paplać do kogo* || *komu*,
pisać do kogo || *komu*, *powiedzieć do ko-
 go* || *komu*, *szepnąć do kogo* || *komu*, *telefonować do kogo* || *komu*, *zaspiewać do
 kogo* || *komu*. Te oboczne konstrukcje różnią się odcieniem znacze-
 niowym. Składnik *do+D* wyraża obiekt, w kierunku którego skiero-
 wana jest czynność, zaś związki z celownikiem oznaczają jedynie
 adresata czynności bez nacechowania kierunkowego. Oto parę przy-
 kładów użycia konstrukcji z celownikiem: *Nagadano d'Alembertowi o
 moim zapale*, ŚniadKor I 20, *Z Wiednia nie dobrze nam tam zaspie-*

wano o tym Halierze ŚniadKor I 241, Każdy ci tam *gada* o swojej rzetelności, GodGren 27, Ty mi nigdy *nie mówiłeś* o tem. SłowDz VII 235, wiele mi *narozповідаł* o terażniejszych pismach BrodzPis 123, *Opowiadano* mi o nim następujący rys: SłowDz XIII 129, Ciągłe mi o nim *szeptano*. SPP s. v. *szeptad*, *Telefonował* nam o tym. SPP s. v. *telefonował*.

Niektóre z omawianych czasowników mają obok dopełnienia przyinkowego *do+D* także dopełnienie *na+B*, np.: *wołać do kogo* || *na kogo*, *krzyknąć do kogo* || *na kogo*, *dzwonić do kogo* || *na kogo*. Przykłady: *Otóż woła* na nas z daleka - GodGren 16, *Zawołał* więc do was GodGren 28, książkę *krzyknął* na koniuszego RzewPam 40, Paweł *krzyknął* do niego BrObyw 113. Te alternujące konstrukcje różnicuje znaczenie - składnik *do+D* wskazuje na obiekt, do którego skierowana jest czynność, natomiast *na+B* wiąże się ze znaczeniem 'przywoływać kogoś', por.: *dzwonić do kelnera* a *na kelnera*.

Z dawnych konstrukcji odnotować warto związki z czasownikami: *korespondować*, *nadpływać się* 'odzywać się do kogo', *przepisać* 'kopiować, odpisać'. Przykłady: *bom pisał* na pocztę w kopercie JP posła, przez P. Reine, który do Włoch *koresponduje*; ZałKor 123 (dzis: *pisze do Włoch* lub *koresponduje z kim*, czym), nie miałbym śmiałości *nadpływać się* do JOWKsMci Dobr[odzieja] mojego, KrasKor I 55, *Suplikuję* [...] *abyś raczył* swoją własną ręką *przepisać* do mnie ten bilet, KonList 209.

Rzadkim modelem składniowym jest *podstawa-E-do+D*. Model ten właściwy jest związkom z następującymi czasownikami: *adresować*, *gadać*, *mówić*, *pisać*, *szeptać*, *wołać*. Oto przykłady: *Pisze* Król JMć list do Ojca Ś., ZałKor 232, *Gadał* do mnie same bzdury. BrObyw 17, "Jasna rzecz" *wołam* do siebie. Chorom 182, *Powiedziała* coś do niego. SPP s. v. *powiedzieć*, *Szeptad* (cc) do kogo. SPP s. v. *szeptad*, *Adresować* do kogoś list, paczkę. SPP s. v. *adresować*.

Rzadko realizowany jest również model składniowy *podstawa-ot+thor-do+D*. Model tego typu jest charakterystyczny dla związków z czasownikami: *depeszować*, *mówić*, *oderwać się*, *pisać*, *przemawiać*, *telefonować*, *telegrafować*, *zajęknąć się*. Oto przykłady: O moich niedogodnościach i kłopotach *nie pisa* do rodziny. Lel. Listy, II, 108, 3D s. v. *niezgodność*, Nie wolno mi o rzeczach wyższych, o rzeczach Bożych *mówić* do ciebie. Mick. L 3 604, SJAM s. v. *mówić*, panna Izabela *oderwała się* do prezesowej o Wokulskim dosyć życzliwie PrusHal II 146, o istotnych sprężynach międzynarodowych konfliktów nikt w skautingu słowem jednym do nas *się nie zajęknął*.

KoźZam 28, Nauczyciel *przemawia* do uczniów o filozofii BrObyw 49, Jan *depešuje* do Piotra o wizycie. Kawka s. v. *depešować*.

Także rzadko występuje schemat składniowy *podstawa-na+B-do+D*, właściwy dla konstrukcji z czasownikami: *nagadać*, *napłotkować*, *piśać*. Przykłady: *piś* WPan do JMciów na pocztę wrocławską ZaIKor 123, *Napłotkował* na niego do przyjaciół. BrObyw 18, *Nagadała* na nią do koleżanek. SPP s. v. *nagadać*.

Jak wynika z przytoczonego materiału, w wyrażeniu przyimkowym *do+D* używane są rzeczowniki osobowe, sporadycznie inne (*piśać do Warszawy, do domu* w znaczeniu 'do kogoś mieszkającego w Warszawie, w domu'), zaś w bierniku rzeczowniki nieżywotne, najczęściej konkretne (*gadać na nią same bzdury*). W wyrażeniach przyimkowych *o+Mez*, *na+B* występują rzeczowniki bez ograniczenia.

2. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI

OZNACZAJĄCYMI ZACHĘCANIE, NAMAWIANIE, PRZYNAGLANIE

Należą tu konstrukcje z czasownikami: *agitować*, *dopingować*, *ganiać* 'przynaglać', *inspirować*, *kusić*, *naglić*, *nakłonić*, *namawiać*, *nęcić*, *ośmielać*, *podżić*, *pilić*, *pobudzać*, *pościągnąć* 'pobudzić', *zachęcić*, *podbeontać* 'podjudzić', *podburzać*, *podjudzać*, *podkusić*, *podpuszczać*, *podśegać* 'podjudzać, namawiać', *ponaglić*, *popędzać*, *porywać*, *przynaglać*, *roznamietniać* 'podniecać, pobudzać', *skłonić*, *skusić*, *zachęcać*, *zagrzewać*, *zapalić* 'pobudzać'. Konstrukcje z tymi czasownikami realizują głównie model składniowy *podstawa-B-do+D*. Oto przykłady: *nakłonić* do łitości i sprawiedliwości serca prawodawców, KoźList II 17, *czułość* jego serca [...] *zagrzewia* go do czynienia niektórych pożytecznych odmian, ŚniadKor I 217, *Nowe* nas krzywdy *nuszą* do gniewu *zapalić* TremPis II 51, *Kto* dziś *Mazury* do wesołości *pobudzi*? Lenart 38, *kaplan* *potrafił skłonić* radę do podpisania ciężkiej umowy z Asyrią. PrusFar II 10, *Goniała* dzieci do nauki. SPP s. v. *ganiać*, *Kusił* go do kradzieży. SPP s. v. *kusić*, *Sam* się nie wypowiadał, ale innych *podjudzał* do żartej dyskusji. SPP s. v. *podjudzać*, *Inspirował* twórcę do pracy nad nowym dziełem. SPP s. v. *inspirować*, *Pociągnął* kogoś do walki. SPP s. v. *pociągnąć*, *Podbeontał* go do awantury. SPP s. v. *podbeontać*, *Dyktator* *podśegał* naród do wojny. SPP s. v. *podśegać*, *Roznamietniał* kogoś do walki. SPP s. v. *roznamietniać*, *Swym* *przekładem* *sdopingował* ją do lepszej pracy. SPP s. v. *dopingować*.

Po czasowniku *namawiać* występuje oboczność wyrażen przyimkowych *do+D* || *na+B*, np.: *Namawiać* kogoś do przejażdżki || *na* przejażdżkę. SPP s. v. *namawiać*. Obie konstrukcje są synonimiczne.

Z dawnych konstrukcji odnotować warto związki *zanęcić kogo do czego* 'nęcać zachęcić' (SL s. v. *zanęcić*), np.: *Jeśli do twych obrządków Westalki zanęcił, TremPis I 42.*

Rzadziej występuje model składniowy *podstawa-do+D*. Jest realizowany przez związki z następującymi czasownikami: *naglić, nakłonić, namówić się, nęcić, pobudzić, podburzać, skłonić się, zachęcić, zapalić się*. Przykłady: *daje się ona [natura] skłonić do zmiany stanowiska KonPis II 12, A żebym do tak zbawiennej roboty zachęcił, Leszcz 7, nasza podstolina Do nowych ceregielów podburzać zaczyna. TremPis II 103, A owa śliczna diatwa [...] do kochania nęci. TremPis II 88, [mówcy] nakłaniają do cnoty KonPis II 17, [ludzie] naglą do przyjęcia urzędu. GodGren 52, przyszło do tego, że zapalwszy się do bitwy, wpadli jedni na drugich KitOpis 203, pozwoliłam się namówić do tego, KisDram 49, Pobudzić do czynu, do działania. SPP s. v. *pobudzić*.*

Jak widać z przytoczonych przykładów, większość tych czasowników jest przechodnich z elipsą biernika w funkcji dopełnienia bliższego.

Z dawnych konstrukcji wymienić warto związki *wzbudzać do czego* 'zachęcić, podniecić' (SL s. v. *wzbudzić*), np.: *gra [...] pamięć zaostża, do atencji wzbudza; KrasPodst 75.*

Rzadko spotyka się model składniowy *podstawa-B-N-do+D*, charakterystyczny dla związków z czasownikami: *nakłonić, ponaglać, zachęcać*. Przykłady: *ja suplikuję JMć Pań Dobrodziejowi, abyś go wielkimi swoimi refleksjami do tego nakłonił, KonList 222, należy nadto zachęcać ją [młodzież] wszelkimi skutecznymi sposobami do miłości prawdy KonPis II 124, Szturchańcami ponaglali jeńców do szybkiego marszu. SPP s. v. *ponaglać*.*

Sporadycznie występuje schemat składniowy *podstawa-N-do+D* w konstrukcjach przestarzałych z czasownikami: *znęcać* (dziś raczej: *zwabić, nęcić*), *wabić* (dziś raczej: *przyciągać*), np.: *Do obrony ojczyzny nadgrodamy znęca. TremPis I 185, chałupka niczym do siebie nie wabi. TremPis I 40.*

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują tutaj rzeczowniki nieżywotne, abstrakcyjne, głównie odsłowniki, zaś w bierniku przeważnie rzeczowniki osobowe, rzadko inne (*skłonić ojca, radę do*

podpisania protokołu). W narzędniku natomiast używane są rzeczowniki nieżywotne (*ponagłał kogoś kijami do czynu*).

3. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI OZNACZAJĄCYMI ZMIERZANIE, USILNE DĄŻENIE DO CZEGOŚ

Zaliczyć tu należy związki z czasownikami nieprzechodnimi typu: *brać się, dążyć, domać się, drzeć* 'usilnie dążyć', *garnąć się, jąć się, kwapić się, palić się* 'pragnąć, dążyć', *pchać się, piąć się, przed, rwać się, rzucić się, trząść się* 'usilnie dążyć', *szkładać, zmierzad. Konstrukcje z tymi czasownikami realizują model składniowy podstawa-do+D. Oto przykłady: wszyscy do jednego zmierzają celu, KołList II 88, ja też myślę teraz serjo się wziąć do pracy. ŚniadKor I 201, Już się zadnieprskie wojska jęły do oręża, TremPis I 191, Rwie się do dalszej drogi Lenart 157, Ramzes gorączkowo rzucił się do pracy, PrusFar II 21, Paweł domwał się do tej pracy z zapalem. BrObyw 59, Palił się do tańca, do pracv. SPP s. v. palić się, Pięli się do szczytów. SPP s. v. piąć się, Garnęła się do nauki. SPP s. v. garnąć się, Nie kwapiła się do pracy. SPP s. v. kwapić się, Parł do przeprowadzki. SPP s. v. przed, Aż drzał do tej podróży. SPP s. v. drzeć, Aż się trząsł do tej podróży. SPP s. v. trząść się.*

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują przede wszystkim rzeczowniki nieżywotne, abstrakcyjne (*garnąć się do pracy*), rzadko inne (*Saba [...] garnął się do ludzi SienkW pust 37*).

4. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI OZNACZAJĄCYMI STRZELANIE, CELOWANIE

Zaliczyć tu należy związki z następującymi czasownikami: *bić* 'strzelać', *celować, gruchnąć, grzać, kropić* 'strzelać', *łupnąć, miężyć, strzelać, trafić, walić* 'strzelać', *wygarnąć, wymierzyć, wystrzelić*. Konstrukcje z tymi czasownikami realizują model składniowy *podstawa-(z+D)-do+D*. Oto przykłady: w kniei gęsto do zwierza strzelano: KitOpis 55, *Celować* do wroga. SPP s. v. *celować, Gruchnąć* z fuzji do niedźwiedzia. SPP s. v. *gruchnąć, Partyzanci grzali* do nich zza drzew. SPP s. v. *grzać, Kropić* z rewolweru do

kogo, do czego. SWB s. v. *strzelać*, *Łupnął* do nich z karabinu. SPP s. v. *łupać*, *Wygarnął* z wiatrówki do wron. SWB s. v. *strzelać*.

Wiele z tych czasowników⁶ obok dopełnienia przyimkowego *do+D* ma oboczne dopełnienie *w+B*. Oto przykłady: Jan *celuje* do tarczy || w tarczę. Kawka s. v. *celować*, *Trafił* do celu, do tarczy || w cel, w tarczę. SPP s. v. *trafić*, *Mierzyli* do siebie || w siebie z pistoletów. SPP s. v. *mierzyć*, *Wystrzelił* z pistoletu w przeciwnika; rzadziej: do przeciwnika. SPP s. v. *wystrzelić*, *Walili* do nich || w nich z karabinów maszynowych. SPP s. v. *walić*, *Wymierzył* do niego || w niego z rewolweru. SPP s. v. *wymierzyć*. Wyrażenia przyimkowe *do+D* i *w+B* są synonimiczne; wskazują na obiekt, który jest celem czynności strzelania, celowania.

Jak z przebadanego materiału wynika, w wyrażeniu przyimkowym *do+D* używane są głównie rzeczowniki żywotne, rzadziej nieżywotne, zaś w wyrażeniu przyimkowym *z+D* występują rzeczowniki nieżywotne, konkretne, będące nazwami broni (*trafić do człowieka, do tarczy z łuku*).

5. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI OZNACZAJĄCYMI ZALECANIE SIĘ

Należą tutaj związki z czasownikami nieprzechodnimi typu: *czulić się*, *miadrzyć się*, *pałać się*, *pałać*, *szturmować* 'zalecać się', *umizgać się*, *wdzięczyć się*, *wzdychać*, *zalecać się*. Konstrukcje te realizują model składniowy *podstawa-do+D*. Przykłady: I czemuż na tę nimfę tak gorzko się żali, Jeżeli się serdecznie dotąd do niej wali? TremPis I 100, *Szturmuj* do niej serdecznie, byś jej miłość wzbudził, TremPis II 128, Znasz duszę i serce moje jak pałają do Ciebie KarpKor 87, pan Franciszek [...] do tej panny *wzdychał*, RzewPam 16, baron *wdzięczył się* do niej. PrusLal II 157, *Miadrzyła się* do chłopców. SPP s. v. *miadrzyć się*, *Czuli się* do mnie a ja myślę o innym. SPP s. v. *czulić się*.

Z dawnych konstrukcji zanotować warto związki *aspirować do* k. j. 'zalecać się, ubiegać się o kogo', np.: robiono mi propozycją, abym [...] *aspirował* do owej panny... SłowDz XIII 376.

⁶ Por. K. Z e l a z k o, Czasowniki przechodnie o składni wielorakiej w języku polskim, Wrocław 1975, s. 147.

Należy też wspomnieć, że czasownik *zalecać się* posiadał w XVIII w. rząd celownikowy, np.: Jeśli tylko wasze ci on się nie *zaleca* Zab-Sar 66 (dziś: *zalecać się do kogo*).

Jak widać z przytoczonego materiału, w wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują rzeczowniki osobowe, podobnie zresztą, jak i w podmiocie zdania.

6. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI OZNACZAJĄCYMI ZMUSZANIE

Należą tu nieliczne konstrukcje z czasownikami takimi, jak: *naginać* 'zmuszać', *naginać się*, *nałamywać* 'zmuszać', *niewolić*, *popychać* 'zmuszać', *przymuszać*, *przymuszać się*, *przyniewalać*, *zmuszać*, *zmuszać się*, *zniewalać*.

Często realizowanym schematem składniowym jest podstawa-B-*do+D*. Przykłady: myślałem, jakby WKMć *przymusić* do jakiegokolwiek ukontentowania. TremList I 242, sposobienie się jednego ludu do wojny *niewoliło* jego sąsiadów do ćwiczeń StaszUw 107, pożytek widziem, gdy nas stanu obowiązek do tego *przyniewala*, KrasPodst 166, Poddani, którzy Króla *zmuszają* do zbrodni, Feliń 58, *popycha* mnie do pełnienia jakichś fikcyjnych obowiązków. PrusLal I 437, *Nagić* ludzi do swej woli. SPP s. v. *nagić*, *Nałamywać* kogo do posłuchu. SWB s. v. *zmuszać*.

Rzadziej spotyka się model składniowy podstawa-*do+D*. Oto przykłady: Relski *zmusza się* do tonu łagodnego KisDram 344, *przymusza się* do pedanterii, Chorom 208, *Nagić się* do czyjejś woli. SPP s. v. *nagić*.

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują rzeczowniki nieżywotne, głównie abstrakcyjne, zaś w bierniku żywotne (*zmuszać* *całowieka*, *psa do jedzenia*).

7. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI OZNACZAJĄCYMI PRZYGOTOWYWANIE SIĘ

Częstym schematem składniowym jest model podstawa-B-*do+D*. Realizują go związki z następującymi czasownikami: *gotować*, *mobilizować*, *przygotowywać*, *przysposabiać*, *przyszykować*, *rychtować*, *sposobić*, *szykować*. Oto przykłady: Ta dawna edukacja *sposobiła* ludzi do tych towarzystw, StaszUw 12, *żąda*, abyście *przygotowali* go do wieku-

stej podróży - PrusFar II 180, Zmobilizowano wszystkich do akcji żniwnej. SPP s. v. zmobilizować, Rychtować wóz do drogi. SWB s. v. przygotowywać, Przysposabiać kogo do rzemiosła. SWB s. v. przygotowywać, Szykować kogo do drogi. SWB s. v. przygotowywać.

Z dawnych konstrukcji zanotować warto związki z czasownikami *nasposabiać*, *usposobić* 'zdatnym uczynić, przygotować, przyrządzić' więc moim do przyszłego tej ustawy odmienienia chciałbym duchy współziomków *nasposabiać*, TremList I 101, *usposobił* uczniów do przyjęcia potym reguł ŚniadKor I 56.

Drugim równie częstym modelem konstrukcyjnym jest *podstawa-do+D*. Jest on charakterystyczny dla związków z czasownikami zwrotnymi: *gotować się*, *mobilizować się*, *przygotować się*, *przysposabiać się*, *przyszykować się*, *rychtować się*; *skupiać się* 'przygotowywać się', *sposobić się*, *szykować się*, *zabierać się*, *zbierać się* 'przygotowywać się'. Oto przykłady: straż tylna *zabierała się* do przeprawy. GodGren 14, przez rok cały *sposobiłem się* do klasy szkolnej w domu. ŚniadKor I 6, Wacław III *szykował się* do odwetowego uderzenia Jasien 269, Kot *skupia się* do skoku. SPP s. v. *skupiać się*, *Zbierać się* do wyjścia. SPP s. v. *zbierać się*, *Mobilizować się* do walki z epidemią. SWB s. v. *przygotowywać się*.

Czasowniki *gotować się*, *przygotować*, *przygotować się* łączą się obocznie z wyrażeniami przyimkowymi *do+D* || *na+B*, np.: *Przygotować się* do egzaminu. *Przygotować się* na śmierć. SPP s. v. *przygotować się*; *Przygotować* kogoś do egzaminu. *Przygotował* go na najgorsze. SPP s. v. *przygotować*; *Gotować się* do podróży, do skoku. *Gotuj się* na burę. SPP s. v. *gotować się*. Między tymi dubletami konstrukcyjnymi zarysowuje się różnica znaczeniowa. Schemat z wyrażeniem przyimkowym *do+D* ma odcień znaczeniowy czynny (*przygotować się* do boju, do podróży), natomiast schemat z wyrażeniem *na+B* sygnalizuje treść bierną (*przygotowywać się* na śmierć, na najgorsze).

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują rzeczowniki nieżywotne, głównie odśłowniki, zaś w bierniku przeważnie rzeczowniki osobowe, rzadziej nieosobowe (*przygotować* ludzi, wóz do drogi).

8. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI OZNACZAJĄCYMI PRYZYWYCZAJANIE SIĘ

Typowym schematem składniowym jest tutaj model *podstawa-do+D*. Realizują go związki z następującymi czasownikami: *nałamać się* 'z trudem przyzwyczajać się', *nałykać*, *przystosować się*; *prayuować się*,

przywykać, przyzwyczajać się, wdrażać się. Przykłady: [Józef II] Przyuczywszy się do trudów i niewygody fałszywie mniema, KołłList I 241, I do głupich z czasem się przywyka ZabSar 166, ludzie [...] nawykli do rażących widoków GodGren 37, Nałamać się do rygorów, do zwyczajów. SPP s. v. nałamać się, Przystosować się do zmienionych warunków. SWB s. v. przyzwyczajać się, Przyzwyczajać się do nowych obowiązków, do niewygód, do ранnego wstawania. SWB s. v. przyzwyczajać się, Wdrożyć się do posłuszeństwa, do systematycznych zajęć. SWB s. v. przyzwyczajać się.

Z dawnych konstrukcji wymienić należy osiemnastowieczną cełownikową składnię czasowników przywykać, przyzwyczajać się, np.: Przywykł sprośnym wyrazom słuch czujny KrasSat 94, człowiek nie przyzwyczaił się takiemu ubóstwu KrasPodst 38.

Rzadziej realizowany jest model składniowy podstawa-B-do+D, charakterystyczny dla związków z czasownikami przechodnimi, takimi jak: przyuczać 'ucząc przyzwyczajać do czego', przyzwyczajać, wdrażać, wzwyczaić, zaprawiać 'przyzwyczajać'. Oto przykłady: Nie-szczęścia przyuczyły go do odwagi JezWyb 168, Przyzwyczaił już otoczenie do swoich zwyczajów. SPP s. v. przyzwyczajać, Wdrażać uczniów do samodzielnego myślenia. SPP s. v. wdrażać, Wzwyczaić kogoś do roboty, do posłuszeństwa. SPP s. v. wzwyczaić, Zaprawiać ucznia do samodzielnej pracy. SPP s. v. zaprawiać.

W wyrażeniu przyimkowym do+D występują rzeczowniki nieżywotne, głównie abstrakcyjne, rzadko konkretne (przyzwyczaił się do obowiązków, do żony), zaś w bierniku rzeczowniki żywotne (przyuczyć dzieci do porządku).

9. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI OZNACZAJĄCYMI OSIĄGNIĘCIE KRESU LUB CELU PRZESTRZENNEGO, RZADKO CZASOWEGO

Należą tu przede wszystkim konstrukcje z czasownikami nieprzechodnimi o prefiksach do-, przy-, typu dobiec, dobiegać, dobrać, dobiegnąć, dobiegnąć, dobiegnąć 'dobrzeć lub dożyć', docisnąć się, dociekać (się), dogrzebać się, dojechać, dolecieć, doleżeć, dopaść, dopłynąć, dorastać, dosiedzieć, osiągnąć, dośpać, dostać, dotoczyć się, dotrzeć, dożyć; przybiec, przybliżyć się, przychodzić, przyjechać, przylecieć, przypaść, przypłynąć, przystać, przystępować. Konstrukcje z tymi czasow-

nikami realizują głównie model składniowy *podstawa-do+D*. Oto przykłady związków z czasownikami oznaczającymi osiągnięcie kresu lub celu przestrzennego: wypadło biskupowi na krótki jakiś czas *dopaść* do Warszawy KitOpis 427, żeby do opactwa *dojechać* ZałKor 277, na koniec w Gdańsku *przystać* do ciebie. TremPis II 110, Boznański niech do mnie *przyjeżdża*. KrasKor I 143, patronowie *przybliżali się* do kanclerza KitOpis 247, echo każdego Jej kroku *dochodzi* do mnie SłowDz XIV 159, *Dotarliśmy* do rzeki SienKW pust 63, *przystępujemy* do spółki PrusLal I 333, Czasem *doleciał* do uszu łoskot ich biegu. ZerUroda 96, *Dopłynę* obudzony głosem Do jedyne go celu. TuwDz I 83, *Dobrnął* jako tako do stolika Chorom 118, Łódź *przyłynęła* do brzegu rzeki. PaukWiat 105, Krzewy *dorastały* już do balustrady tarasu. SPP s. v. *dorastać*, *Wieczorem dociągnęli* do schroniska. SPP s. v. *dociągnąć*, *Psy dogrzebały się* do mysiej nory, SPP s. v. *dogrzebać się*. Przykłady konstrukcji z czasownikami oznaczającymi osiągnięcie kresu czasowego: *dotocze się* do tej niemiłej daty, Chorom 58, *Doleżeli* tak o głodzie do rana BrObyw 56, Chory *dospał* do rana. SPP s. v. *dospaść*, *Doczekać* do rana. SPP s. v. *doczekać*, Chory *nie dociągnie* do jutra. SPP s. v. *dociągnąć*, *Dosiedział* tak do wieczora, BrObyw 105.

Niektóre z czasowników z prefiksem *do-* łączą się oprócz wyrażenia przyimkowego *do+D* także z dopełniaczem⁷, np.: Pokój jest tak niski, że można ręką *dostać* do sufitu; rzadziej: sufitu. SPP s. v. *dostać*, Podaj mi tę książkę, nie mogę do niej || jej *dosięgnąć*. SPP s. v. *dosięgnąć*, Jednocześnie *dopadli* do drzwi || drzwi. SPP s. v. *dopaść*. Warto przytoczyć tu także konstrukcje: *dojść* celu || *dojść* do celu. SF s. v. *dochodzić*, *dojść* dwudziestu lat || *dojść* do dwudziestu lat. SPP s. v. *dochodzić*, *doczekać się* czego || *doczekać się* do czego. SPP s. v. *doczekać się*. Dopełniacz pojawia się częściej w znaczeniach przenośnych, zaś wyrażenie przyimkowe *do+D* w znaczeniach konkretnych, np.: *dobiec* do mety ale *dobiec* kresu; *dojść* do mostu ale *dojść* prawdy.

Z dawnych konstrukcji odnotować należy zapomnianą dziś składnię dopełniaczową niektórych czasowników z przedrostkiem *do-*. Przykłady: list *nie doszedł* był rąk moich. ZałKor 94, spuszcza-

⁷ Zagadnienie obocznych konstrukcji przy czasownikach prefiksalnych omawia E. Jakowicka w artykule Konstrukcje typu *dochodzić* czego, *dochodzić* do czego w języku polskim, "Poradnik Językowy" 1968, z. 4, s. 186-196.

jąc się z niziny *dobiegłem* ponika, TremPis II 17, *Dolatuja* gwiazd
dzikie łabędzie SłowDz VII 84, *dojechałem* przecie Wilanowa, Fred-
Trzy 135, *Dobiega* Niemców, między tłumem tonie, MickDzP II 37.
Obecnie w tych przykładach użylibyśmy wyrażenia przyimkowego *do+*
+D.

Znacznie rzadsze są konstrukcje z czasownikami przechodnimi
o przedrostkach *do-*, *przy-*, typu: *dociągnąć*, *donieść*, *doprowadzić*,
dowodzić, *dowodzić*; *przyciągnąć*, *przydźwigać*, *przyprować*, *przywieść*. Dla
związków tego rodzaju charakterystyczny jest model składniowy *pod-*
stawa-B-do+D. Przykłady: *musiał Króla przyprować do tych in-*
strumentów, ŚniadKor I 322, *Przyjaźń z ojcem przywiodła mnie do*
syna, KarpKor 129, *doniosła swą sławę do uszu Ojca świętego*.
Święt 270, *Do pierwszej dawieś mnie mgławicy*. TuwDz II 17, *Do-*
prować więźnia do sądu. SPP s. v. *doprowadzić*, *Przyciągnąć łódź*
do brzegu. SPP s. v. *przyciągać*.

Do dawnych konstrukcji zaliczyć należy związek *przypuścić ko-*
go do kogo 'dopuścić' (SL s. v. *przypuścić*), np.: *cały zamiar*
się przewrócił mojej myśli, *gdyby przynajmniej raz do niego księ-*
dza przypuścić. ŚniadKor I 232.

Sporadycznie występuje model składniowy *podstawa-C-do+D*, np.:
Przypaść ojcu do kolan. SPP s. v. *przypaść*, *Krew jednak wciąż*
dopływała mi do głowy. Chorom. 108.

Badając materiał językowy można stwierdzić, że rekcja omawia-
nych tutaj czasowników jest silna mimo znaczeń okolicznikowych
przestrzennych (*dopłynąć do brzegu*) lub czasowych (*dośpać do rana*).

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* i bierniku występują rzeczowni-
ki bez ograniczenia (najczęściej jednak są to rzeczowniki kon-
kretne), zaś w celowniku - rzeczowniki osobowe.

10. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI OZNACZAJĄCYMI ZETKNIĘCIE, POŁĄCZENIE Z CZYMŚ W JEDNĄ CAŁOŚĆ

Do tej grupy semantycznej należą konstrukcje z czasownikami
o przedrostku *przy-*⁸.

Najczęściej realizowany jest tutaj model składniowy *podstawa-*

⁸ Por. A. K r u p i a n k a, O tzw. dopełnieniowej funkcji przedrostków
czasownikowych, "Poradnik Językowy" 1969, z. 10, s. 560-570.

-B-do+D. Jest on charakterystyczny dla związków z następującymi czasownikami: *przybić, przychylić, przyczepić, przygniatać, przykleić, przykręcić, przykuć, przytączyć, przypiąć, przypierać, przytykać, przy-szyć, przywizać*. Oto przykłady: on *przytączył* ziemię pruską do Korony, JezWyb 171, Biała pięć nawet nie miała mierziaczki *przytykać* usta do puchara, KitOpis 432, [prałat] kwiatek do bandury *przyplnie*, TremPis I 181, *Przywizano* mnie do sochy, MickDzP III 23, Turczyn mógł coś niedobrego do tej szabli *pryczepić* - Rzew-Pam 27, obłąkanie mogło mnie *przykuć* do niej. PrusLal. II 512, Byk *przyparł* chłopca do płotu. SPP s. v. *przyprzed*, *Przychylić* gałąź do ziemi. SPP s. v. *przychylić*.

Rzadziej spotykany jest schemat składniowy *podstawa-do+D*, właściwy związkom z następującymi czasownikami nieprzechodnimi: *przykleić się, przykuć się, przylepić się, przylgnąć 'przylepić się', przytączyć się, przyrosnąć, przytykać, przywizać się, przywierać 'przylepić się'*. Oto przykłady: narody [...] *przytączyły się* do Korony Polskiej KołłList II 244, Czy *się* ten włoka do niej doprawdy *pryczepił*? TremPis II 139, Do przyległego dom *przytykał* lasku Lenart 341, czy nie podaży mu pan ręki i w ten sposób *nie przykuł się* do niego, PrusLal II 159, szpicle do was *się przylepią*. Przybysz-Dram 254, ślepy Jan kazał *się przywizać* do konia, Jasien 315, skrawek ziemi [...] *przyrósł* do stałego ładu, Jasien 10, Kasza *przywarła* do dna garnka. SPP s. v. *przywierać*.

Sporadycznie występują także inne modele konstrukcyjne rodzaju: *podstawa-C-do+D*, np.: Koszula *przylgnęła* mu do spoconego ciała. SPP s. v. *przylgnąć*; *podstawa-B-N-do+D*, np.: *przygniatał* go własnym ciężarem do ziemi. SPP s. v. *przygniatać*.

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* i bierniku występują rzeczowniki konkretne, najczęściej nieżywotne, zaś w celowniku spotyka się rzeczowniki osobowe, a w narzędniku nieżywotne.

11. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI

OZNACZAJĄCYMI WYKONANIE CZYNNOŚCI DODATKOWEJ, UZUPEŁNIAJĄCEJ

Należą tutaj konstrukcje z czasownikami *przechoćniri* z przeciwrostkiem *do-*, typu: *dobudować, dodać, dokupić, dolewać, doliczyć, dołączyć, dołożyć, domieszać, dorachować, dorzucić, dosypać*. Związki tego rodzaju realizują model składniowy *podstawa-B || D-do+D*. Oto

przykłady: namże do tego *dołożyć* jeszcze gotowy rozsądek JezWYb 166, To wszystko jest bardzo jasne, jeżeli *dorzucisz* do tego światło historii. KonPis II 92, Czy pani *dodała* czegoś do wody? Białosz 9, wciąż *dolewa* wódki do kieliszka. Chorom 242, *Dorachować* do dziesięciu jeszcze trzy. SPP s. v. *dorachować*, *Doliczyć* procent do rachunku. SPP s. v. *doliczyć*, *Dołączyć* dokument do akt. SPP s. v. *dołączyć*, *Domieszać* otrąb do maki. SPP s. v. *domieszać*. Oboczność biernika i dopełniacza w tych konstrukcjach wiąże się z rozróżnieniem obiektu partytywnego i niepartytywnego, np.: *dolej śmietany* || *śmietanę* do zupy.

Jak z przebadanego materiału wynika, w wyrażeniu przyimkowym *do+D* oraz w bierniku || dopełniaczu występują rzeczowniki nieżywotne.

12. KONSTRUKCJE Z CZASOWNIKAMI

OZNACZAJĄCYMI PRZYSTOSOWANIE, DOPASOWANIE, UCZYNIENIE ODPOWIEDNIM DO CZEGOŚ

Zaliczyć tutaj należy związki z czasownikami przechodnimi o przedrostkach *do-*, *przy-*, takimi jak: *dobrać*, *dopasować*, *dorobić*, *dostosować*, *dostroić*, *przymierzyć* 'dopasować', *przypasować*, *przyporządkować*, *przystać* 'dopasować', *przystosować*. Konstrukcje tego rodzaju realizują model składniowy *podstawa-B-do+D*. Przykłady: król jmc do rzeczonych urzędów *dobierał* ludzi zdatnych, KołList I 218, Aby więc wyczerpać znaczenie wielkiej poezji nie wystarczy *przymierzyć* jej wymowę ideową do dążeń politycznych, Przyb 257, Trzeba *dorobić* nowy kołnierzyk do tej bluzki. SPP s. v. *dorobić*, *Dostroił* swój nastrój do nastroju otoczenia. SPP s. v. *dostroić*, *Przypasować* ramę okienną do futryny. SPP s. v. *przypasować*, *Spaczone* ramy *nie przystają* do otworów okiennych. SPP s. v. *przystać*, *Przyporządkować* formę utworu do jego treści. SPP s. v. *przyporządkować*.

Rzadziej realizowany jest model konstrukcyjny *podstawa-do+D*, charakterystyczny dla związków z czasownikami o przedrostku *do-* rodzaju: *dobramieć* 'dostroić się', *dostosować*, *dostroić się*. Przykłady: Organizmy *dostroiły się* do fortepianu, Chorom 132, pod tym względem *dostosował się* do mnie. BrObyw 100, ten uczeń w "Panu Tadeuszu" uzyskał wyższą czystość i *dobramiał* do miary w pełni człowieczej; Przyb 174.

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują rzeczowniki nieżywotne, zaś w bierniku spotykane są głównie rzeczowniki nieżywotne, rzadko żywotne (*dobierał pasek do sukienki, ludzi do urzędów*).

13. KONSTRUKCJE Z JEJNOSTKOWYMI CZASOWNIKAMI NIE DAJĄCYMI SIĘ UJAĆ W WIĘKSZE GRUPY SEMANTYCZNE

1) Należą tu związki z czasownikami oznaczającymi obejmowanie, tulenie się. Związki te realizują cztery schematy składniowe:

a) *podstawa-B-do+D* z czasownikami: *przyciskać, przygarniać, przytulać, tulić*. Przykłady: *Jazbyłm śmiała przyciskać do mojego łona Rękę, Feliń 105, Tuli Fredzia do piersi; KisDram 9, Przygarniać dziecko do siebie, do piersi. SWB s. v. obejmować. Warto tu wymienić przestarzały związek z czasownikiem *cisnąć* 'przytulać', np.: *Cisnął go do piersi. SPP s. v. cisnąć*.*

b) *podstawa-do+D* z czasownikami: *garnąć się, lgnąć, przygarnąć się, przylgnąć, przytulać się, tulić się*. Przykłady: *Do ciebie jednej przylgnąć chcę ZabFir 27, ona lgnie do mnie! PrusLal I 171, Przygarnęła się do niego radośnie. NałGran 119, Dziecko garnęło się do matki. SPP s. v. garnąć się*.

c) *podstawa-N-do+D* z czasownikami *przylgnąć, przywrzeć*, np.: *Przywrzeć ciałem do ściany. SWB s. v. tulić się, Nie mógł przylgnąć sercem do żadnego [...] miejsca na ziemi. Przyb 86*.

d) *podstawa-B-C-do+D* z czasownikiem *przyciskać*, np.: *małą głowę z całej siły przyciskała mu do piersi. NałGran 113*.

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* i w bierniku występują rzeczowniki bez ograniczeń, z tym, że w bierniku są to częściej rzeczowniki osobowe. Natomiast w narzędniku używane są rzeczowniki nieżywotne konkretne, a w celowniku osobowe.

2. Zaliczamy tu także związki z czasownikami oznaczającymi prośenie, wzywanie kogoś, typu: *nawoływać, prosić, wołać, wzywać, upraszać, namawiać*. Konstrukcje tego rodzaju realizują schemat składniowy *podstawa-B-do+D*. Przykłady: *Ojczyzna [...] wzywa nas do jednności KołList I 173, możesz ich [...] poprosić do ogrodu. Święt 7, nawezwał was do obławy Święt 219, Nawoływać kogoś do pracy, do walki. SPP s. v. nawoływać, Wołać kolegę do telefonu. SPP s. v. wzywać*.

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują tutaj rzeczowniki nieżywotne, zaś w bierniku osobowe.

3) Spotyka się również konstrukcje z czasownikami oznaczającymi zrażanie się, typu: *zniechęcić, zniechęcić się, uprzedzić się, srazić, srazić się*. Związki te realizują dwa modele składniowe:

a) *podstawa-do+D*, np.: Pan *się* do niej *uprzedziłeś...* PrusLal II 529, Cecylia [...] stanowczo do Justyna *się* *srazi*. Świąt 154, Jan *zniechęca się* do Piotra, do pracy, do nauki. Kawka s. v. *zniechęcać*.

b) *podstawa-B-do+D*, np.: nie *sraża* mnie to do oparcia *się* tej oczwistej szkodzie ŚniadKor I 194, przykład *zniechęca* ich do sentymentalizmu, PrusLal II 131.

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują rzeczowniki bez ograniczeń, w bierniku zaś osobowe.

4) Należą tutaj również konstrukcje z czasownikami oznaczającymi patrzeć, typu: *spojrzeć, wyglądać, zaglądać*, realizujące schemat składniowy *podstawa-do+D*. Przykłady: istotnie ona do nich *wyglądała* PrusLal I 417, noc *zagląda* do wnętrza, Pawlik 123, *spojrzę* do lustra i widzę Boga, TuwDz V 178.

Związki te mają charakter okolicznikowy. W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują rzeczowniki bez ograniczenia.

5) W materiale występują też związki z czasownikami oznaczającymi tęsknotę, takimi jak: *stęsknić się, tęsknić, wzdychać* o modelu składniowym *podstawa-do+D*. Przykłady: *Stęsknił się* do bliskich. SPP s. v. *stęsknić się, Wzdychać* do wypoczynku, do swobody. SPP s. v. *westchnąć, tęsknię* więc i ja do ciebie. BrObyw 100.

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują rzeczowniki bez ograniczenia.

6) Liczne są także konstrukcje z czasownikami oznaczającymi 'śmiać się', typu: *roześmiać się, śmiać się, uśmiechać się, zaśmiać się*, dla których charakterystyczny jest model składniowy *podstawa-do+D*. Przykłady: do szlachetnego podniebienia zawsze *się* będzie *uśmiechał* gust sławy KonPis II 61, do kwiatów *się* *roześmieje*. Pawlik 84, *Zaśmiał się* do niego przyjaźnie. SPP s. v. *zaśmiać się*.

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują rzeczowniki bez ograniczenia, najczęściej jednak są to nazwy osób.

7) Należą tutaj także związki z czasownikami oznaczającymi porównanie, rodzaju: *porównać, porównać się, przyrównać, przyrównać się*, realizujące dwa modele składniowe:

a) *podstawa-B-do+D*, np.: śmie *przyrównać* życie tego zacnego męża do dawnych komedii KrasPodst 97, *Porównywano* już dobre dzieło do kryształu. Przyb 112. Zanotować warto oboczność wyrażen przyimkowych *do+D* || *z+N* po czasowniku *porównywać*, np.: *Porównywano* ją często do matki || z matką. SPP s. v. *porównać*. Dawną konstrukcją jest połączenie *równać kogo do czego* 'przyrównać', np.: do berlińskiej *równam* ją Temirę budowy, TremPis I 43.

b) *podstawa-do+D*, np.: do którego ja też miejsca mógłbym się sprawiedliwie *porównać*? TremList I 198, *porównał się* do tego obrazu. Przyb 28. Odnotujemy też dawną konstrukcję z czasownikiem *komparować się* 'przyrównywać' (SL s. v. *równać*), np.: on w czasie przeciwności swoich *komparował się* do murów obalonej Kartaginy; TremList I 198.

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* i w bierniku występują rzeczowniki bez ograniczenia.

8) Spotyka się w tekstach związki z czasownikami oznaczającymi pukanie, takimi jak: *dobijać się*, *kołatać*, *łomotać*, *pukać*, *stukać*, *zakołatać*, *załomotać*, *zapukać*, *zastukać*. Konstrukcje te mają charakter okolicznikowy i realizują model składniowy *podstawa-do+D*. Przykłady: *zapukano* do drzwi gabinetu. PrusLal I 413, *Wieczorem za-stukała* do jego drzwi Elżbieta. NałGran 282, *Wtem puka* ktoś do drzwi. Chorom 177, *Kołatać* do bramy, do drzwi. SPP s. v. *kołatać*, *Stukać* do bramy, do pokoju. *Stukają* do nas, do sąsiada (w znaczeniu 'do drzwi naszych, sąsiada'). SPP s. v. *stukać*, *Dobijać się* do drzwi, do sąsiadów. SPP s. v. *dobijać*.

W składni tych czasowników występują oboczności wyrażen przyimkowych *do+D* || *w+B*, np.: *Zakołotano* do drzwi || w drzwi. SPP s. v. *zakołatać*, *Załomotał* do drzwi || w drzwi, SPP s. v. *załomotać*. Wyrażenia przyimkowe *do+D* i *w+B* są tutaj synonimiczne; wskazują na obiekt, który jest celem czynności pukania.

W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują rzeczowniki nieżywotne, prawie wyłącznie nazywające drzwi, bramę.

9) Konstrukcje z pojedynczymi czasownikami. Zaliczamy tutaj szereg związków z pojedynczymi czasownikami, które realizują kilka modeli składniowych.

Jednym z najczęstszych schematów składniowych jest model *podstawa-B-do+D*. Realizują go związki z następującymi czasownikami: *dezygnować*, *dopuszczać*, *kwalifikować*, *mieścić*, *odnosić*, *pozwać*, *predestynować*, *przeznaczyć*, *przychylić*, *przydzielić*, *przyjąć*, *przywrócić*, *rozczarować*.

rować, rozgoryczać, stosować, upodabniać, upoważniać, uprawniać, usposabiać, uzdolnić, wybierać, zaliczyć, zaprawiać, zgłosić, zobowiązać. Oto przykłady: lubiemy wszystko do przypadków odnosić, KołłList I 209, Pana Dobr[odzieja] do tej pogrobowej dla mnie roboty wybieram, KarpKor 194, Jednych potrzeba poswać do asesoryi, drugich do ziemstwa KołłList II 79, Przychylę wolę moją do tego zameścia, TremPis II 30, Przypuścmy, że WMPana Dobr. przywróci do tych wszystkich własności, ŚniadKor I 137, zaliczano je do cudów świata. PrusFar II 233, Czy on was upoważnił do polowania Świąt 219, Mickiewicz opisując upodabniał naturę do człowieka. Przyb 101, dzieło to usposabia nas do bujnego i pełnego życia Przyb 64, Desygnować zawodników do biegu maratońskiego. SPP s. v. desygnować, Doznane krzywdy rozgoryczały ją do świata i ludzi. SPP s. v. rozgoryczać, Uzdolnić kogoś do życia. SPP s. v. uzdolnić, Zgłosić projekt, plan do oceny. SPP s. v. zgłaszać.

Oboczności wyrażen przyimkowych *do+D* || *w+B* spotykamy w składni czasownika *mieszać*, np.: *Nie mieszaj mnie do twych spraw* || *w twe sprawy*. SPP s. v. *mieszać*.

Do dawnych konstrukcji zaliczamy związki z czasownikami, które zmieniły składnię. Przykłady: *do+D>na+B*: widząc w osobie Julii cały rod niewieści, jej cnoty, przyjemności i przymioty duszy do wszystkich rozciągasz kobiet KropJ 21, ZapK 1974, s. 26, na miejscu czajnika był stołowy pokój z korytarzem; po herbatnicy zajął plac sam wódz Szkatulaków, a po ustroniach do likierów i rumów przeznaczonych mieściły się buduary dam KonNow 254, ZapK 1977, s. 22; *do+D>z+N*: mieszkanie [...] z przyjaciółką, która by do dobroci serca łączyła głos i umiejętność muzyki, byłoby rajem na ziemi NiemPod 339, ZapK 1974, s. 26; *do+D>w+Msc*: [niezaoda] państwa obala i do ostatniej pogrąża ruiny. KonPis II 322; *do+D>w+B*: znaczy, że mię waćpanna wpędzasz do ciężkiej rozpacz. TremPis II 93; *do+D>C*: Oddaję mnie do nieustającej łaski WKsMci Dobrodzieja z serca przywiązany a znajomy sługa KrasKor II 110, ZapK 1974, s. 24.

W materiale spotyka się nie używane dziś konstrukcje z czasownikami, które zmieniły przedrostek. Oto przykłady: [dziedzic], powiększywszy podatek, zastąpić powinien, do czego go miłość nawet prywatnego dobra obowręsuje, ŚniadKor I 66 (dziś: zobowiązuje), Wiodła nas - [...] wszczęta rozmowa do politycyizmu; KrasPodst 347 (dziś: wiodła lub przywiodła), Do tych jeszcze uwag przydałem

5 reguł ŚniadKor I 58 (dziś: *dodałem*), Trybunał takowy [...] powinien *przypożwać* każdego dziedzica do usprawiedliwienia swej własności KołList I 304 (dziś: *weszać* lub *zapożywać*), ja lenistwa do grzechów śmiertelnych *nie lioszę*. SłowDz XIII 215 (dziś: *nie zaliczam*), jedni muszą być z aniołami, drudzy z innymi, a reszta *policzona* do trupów SłowL XIV 184, ZapK 1975, s. 37 (dziś: *zaliczona*), pozwolił panią do naszych tajemnic *przypuścić*. Święt 6 (dziś: *dopuścić*).

Należy też wspomnieć o związkach z czasownikami, które bądź zanikły, bądź zmieniły znaczenie. Przykłady: *nie przywiązujemy* nic do sejmików oprócz jednej elekcyi, KołList II 16 (dziś: 'powierzamy'), Zasłużonych dworzan dobrze panowie *promowali* do fortuny, KitOpis 425 (dziś: 'popierali'), szpitale są znowu *inkorporowane* do dochodów parafialnych. JezWyb 271 (dziś: 'włączone'), Łaskawe JWWMP[ana] *względę* [...] *pociągają* mnie do obowiązków wdzięczności. KrasKor I 318 (dziś: 'zobowiązują'), Nie *wiedziałem*, co on może *cierpieć* do mnie. SPP s. v. *cierpieć* (dziś: 'mieć urazę').

Drugim częstym modelem składniowym jest *podstawa-do+D*. Model ten charakterystyczny jest dla związków z następującymi czasownikami: *apelować*, *aspirować*, *asymilować się*, *dobrać się*, *dojrzeć*, *ingerować*, *konkurować*, *kwalifikować się*, *lenić się*, *łasić się*, *mieszać się*, *namawiać się*, *należać*, *nawiazać*, *odnosić się*, *odwołać się*, *pasować*, *poczynać się*, *pretendować*, *przekonać się*, *przenikać*, *przechylać się* 'zgadzać się', *przyczynić się*, *przydać się*, *przyłożyć się* 'przyczynić się', *przywłaszczać się* 'upodobać sobie', *przysnać się*, *służyć*, *stosować się*, *udać się*, *upodobniać się*, *ustosunkować się*, *wprosić się*, *wstawiać się*, *wystarczać*, *zaliczyć się*, *zapożwać się*, *zastosować się*, *zbliżyć się*, *zdać się*, *zgłaszać się*, *zobowiązać się*. Oto przykłady: umiejętności [...] *nie zdadają się* tylko do uczynienia człowieka gorszym ŚniadKor I 76, *zapożwiali się* tedy obadwa do trybunału KitOpis 256, [przepisy] *odnoszą się* tylko do nauczycieli klas niższych. KonPis II 179, Książę JMĆ Stanisław *przechylał się* do moich żądań; TremList I 262, Spór takowy najistotniej *przyłożył się* do ostatniej narodu zguby KołList I 269, [Lubomirski] *należy* do celniejszych pisarzy naszych. BrodzPis 89, *Odwołuję się* do sumienia wszystkich myśliwych, RzewPam 137, pani nigdy i w żadnej sprawie *nie wstawiała się* do syna. PrusFar II 197, brytan [...] *począł łasić się* do pana Tarkowskiego SienkW pust 37, *Może wolno przysnać się* do

moich dzieci? Święt 104, Skała upodobniała się do fali, ŻerUroda 367, nikt nie dojrzał do władzy; PrzybyszDram 319, [poeta] Przywiązał się do tego snu, Przyb 234, Aspirować do jakiegoś stanowiska, do ręki panny. SPP s. v. *aspirować*, *Konkurowali* do ręki pięknej dziewczyny. SPP s. v. *konkurować*, *Pretendować* do jakiejś godności. SPP s. v. *pretendować*.

Spotykane są tutaj oboczności konstrukcyjne: *Leni się* do nauki; rzadziej: w nauce. SPP s. v. *lenić się*, *Ingerować* w czyjeś sprawy || do czyichś spraw. SPP s. v. *ingerować*. Te alternujące związki są synonimiczne.

Z dawnych konstrukcji wymienić należy połączenia z czasownikami, które zmieniły składnię. Przykłady: *do+D>na+B*: Największa z tych była zawsze prerogatywa szlachectwa, ile że się *rozciągała* do dzieci osób uprzywilejowanych KrasPodst 65, A kto zaś kryminał dobrze wypróbować może, chętniej *odważy się* do procesu ze złymi, KonPis II 50, Widok pomyślności jest przyjemnym, *pomaga* do strawności, FredTrzy 129, Łaskawe względy [...] cieszą mnie nadzieją, że prośba do której się *ośmielam* nie będzie uprzykrzeniem KrólP 157-8, ZapK 1975, s. 31; *do+D>w+Msc*: Kłątwy [...] *przeszkadzały* do innych spraw KitOpis 275, Do bogatego marnotrawnika Damon się zbliża, by *dopomóc* do stracenia majątku BMiesz 189, ZapK 1975, s. 31; *do+D>z+N*: Nie masz w dziełach Szekspira żadnej prawdziwej tragedii, [...] bo we wszystkich prawie wesołość, a często gruba i nieprzyzwoita żartobliwość *miesza się* do rzeczy tkliwych i okropnych ŚniadWyb 121-2, ZapK 1974, s. 26, Do nich się *łączą* pewne przesady, co ich tylko dusze nikczemne wyszydzać śmieją BMiesz 141, ZapK 1975, s. 31; *do+D>o+B*: Służna do pańskiej *ubiegać się* łaski, lecz nie przez plotki, skargi i niesnaski Linde s. v. *ubiec*, ZapK 1974, s. 26; *do+D>w+B*: prawo zabroniło do spraw kryminalnych *wdawać się*, StaszUw 72; *do+D>C*: Osobliwość uczyniła mnie modnym: i to do mowy *nie zaszkodziło*, iż wiedziano, że skarbu zdobył KrasPrzyp 176, ZapK 1974, s. 24, Obfitość ta bogatego języka *służy* do harmonii stylu, mogąc wybrać, co do harmonii lepiej przypadnie KopGram 115, ZapK 1974, s. 24, Odeślij ten list, moja Mamo, ale tak, żeby pewnie doszedł i żeby go przeczytała... O gdyby ona *odpisała* do mnie! SłowL XIII 82, ZapK 1975, s. 29; *do+D>N*: Porucznik i chorąży [...] *mogli się interesować* do swoich powinności, KitOpis 292; *do+D>D*: Powiedz, księżuniu, czegoś się do mnie *uczepił*? MickDzP III 177.

Trzeba też wspomnieć o dawnych konstrukcjach z czasownikami, które zmieniły przedrostek. Przykłady: trzeba mu ulegać i *giąć się* do J^o projektów, ŚniadKor I 224 (dziś: *naginać się*), Aby rzecz przypadała lepiej do zmysłów, KarpKor 137 (dziś: *podpadała*), gdy się do mnie *zabierać* WP[an] będziesz, weźmiesz z sobą pana Jana, KrasKor I 399 (dziś: *wybierać się*), należałoby się w tej mierze do mnie *nadąłosić*, KrasKor I 53 (dziś: *zgłosić się*), [nauczyciel] *postąpił* do dawania filozofii, ŚniadKor I 7 (dziś: *przystąpił*), W r-u 1767 *postąpiłem* do poetyki czyli drugiej klasy, ŚniadKor I 6 (dziś: *wstąpiłem*), Dusza [...] nie zdoła *wybijać się* do żadnych niepospolitych czynów, TrenList I 50 (dziś: *wabić się*), Od początku XVIII wieku aż do czasu, do którego ten pamiętnik *zasięga*, panowali w Polsce dwaj po sobie elektorowie sascy KołłStan 7, ZapK 1974, s. 36 (dziś: *sięga*), Ten pisarz *liczy się* już do klasyków. SPP s. v. *liczyć się* (dziś: *zalicza się*).

W telstach występują także związki z czasownikami, które bądź zmieniły znaczenie, bądź wyszły z użycia. Przykłady: *akomodując się* do woli i żądz ich pozbywamy się usług inszych KonList 211 ('stosując się'), ja ani *aspirowałem* kiedy do dostojęństw, TrenList II 57 ('starać się pretendować'), rozmowy *ściągają się* do okoliczności dnia. KrasPodst 243 ('dotyczyły'), najpierw *udałem się* do opisanie religii, KitOpis 64 ('zabrałem się, przystąpiłem'), Niekiedy *wróci się* teologia do seminarium, StaszUw 28 ('wróci'), [posłowie] mają potrzebę *przymówić się* do projektu. KołłList II 121 ('dodać swoje uwagi'), [Jks. Hołowczyc] chciał *przymówić się* do Ks-cia za tym godnym człowiekiem. ŚniadKor I 144 ('wstawić się').

Inne modele konstrukcyjne są zdecydowanie rzadsze. Model *podstawa-C-do+D* realizują związki z następującymi czasownikami: *do-pomagać*, *pomagać*, *pozować*, *służyć*, *uderzyć*, *utrącać się*, *zdać się*. Przykłady: naczynie [...] *pomaga* rzemieślnikowi do jego sposobności, JezWyb 146, *dopomóż* mi do tego, SłowDz XIII 321, fala gniewu *uderzyła* mu do mózgu. PrusLal II 153, *przychodziła* *utrącać się* jej do kuchni, NałGran 47, Igła *służy* do szycia komu, czemu, SPP s. v. *służyć*, *Pozować* komuś do zdjęcia. SPP s. v. *pozować*.

W składni niektórych z tych czasowników spotykamy oboczności typu: *Zdać się* komu do czego || na co. SPP s. v. *zdać się*, *Pomagać* komu, czemu do czego || w czym. SPP s. v. *pomagać*.

Z dawnych konstrukcji wymienić trzeba wymarłą dziś składnię

czasowników: *dopomagać, pomagać, przeszkadzać*, np.: Nie masz teraz obcej mowy, która by nam do dobrego *przeszkadzała*, KołłList I 259, Sprzysiężeni na zgubę mowy naszej nieprzyjaciele sztydźić będą z naszej lekkomyślności, że im tak dzielnie do ich zamiarów sami *pomagamy* Śniadwyb 76, ZapK 1974, s. 27, [...] nauczanie pogładowe ma *dopomóc* dziecięciu do sformułowania pojęć jasnych, [...] DygP 39, ZapK 1977, s. 22. Obecnie użylibyśmy tutaj wyrażenia przyimkowego *w+Msc* zamiast *do+D*.

Model składniowy *podstawa-D-do+D* jest charakterystyczny dla związków z czasownikami: *dostarczyć, potrzebować, używać*. Przykłady: Do paradniejszego stroju *używano* karabelek tureckich, Kit-Opis 481, *dostarczył* różnych rzeczy do przyozdobienia grobu Pańskiego. PrusLal I 415, ja do szczęścia *potrzebuję* niedoli Wieszara, Święt 170.

Do dawnych konstrukcji zaliczamy związek z czasownikiem *zażywać* 'używać, wykorzystywać' (SL s. v. *zażyć*), np.: Takich i tym podobnych przyczyn *zażywali* Polacy do zrywania sejmów. Kit-Opis 594.

Inne modele składniowe są już jednostkowe. Przykłady: *podstawa-N-do+D*: Nie należy [...] *pałać* do kogoś nieubłaganą nienawiścią KonPis II 135; *podstawa-w+Msc-do+D*: Nie należy *posiadać* się w nieprzyjaźni do ostateczności KonPis II 135.

Na zakończenie postaramy się zebrać razem wnioski wpływające z naszych rozważań. Oto one:

1. Czasowniki rządzące wyrażeniem przyimkowym *do+D* dają się z łatwością ujmować w większe grupy semantyczne.

2. W wyrażeniu przyimkowym *do+D* występują przede wszystkim rzeczowniki nieżywotne, głównie abstrakcyjne i odśłowniki, np.: *garnąć się do nauki, dążyć do sławy, gotować się do podróży*.

3. Często występują wśród rozpatrywanych czasowników oboczności składniowe. Przeważnie mamy do czynienia z czasownikami, które w zmienionej rekcji modyfikują tylko (czasem nieznacznie) swoje podstawowe znaczenie, obrastają jakby w nowe odcienie znaczeniowe, np.: *naopowiadać do kogo || komu, namawiać do czego || na co, strzelać do kogo, czego || w kogo, w co, przygotować się do czego || na co*. Warto też zwrócić uwagę na wypadki, gdzie przyimek *do* dubluje jedynie prefiks czasownika przy tym samym znaczeniu, np.: *dopaść do drzwi || drzwi, dojść celu || do celu*.

4. W polszczyźnie doby nowopolskiej nastąpiły tylko niewiel-

kie zmiany w składni omawianych czasowników polegające na przekształcaniu się wyrażenia przyimkowego *do+D* w inne wyrażenie przyimkowe bądź w formę przypadkową bez przyimka. Sporo czasowników rządzących wyrażeniem przyimkowym *do+D* wyszło z użycia lub zmieniło przedrostek.

5. Jeśli chodzi o realizowane schematy składniowe, to najczęściej spotykane są: *podstawa-d+D* i *podstawa-B-d+D*. Rzadkie są modele *podstawa-N-d+D*, *podstawa-C-d+D* i *podstawa-D-d+D*, a sporadycznie występują schematy bardziej złożone: *podstawa-B-N-d+D* i *podstawa-B-C-d+D*.

WYKAZ CYTOWANYCH ŹRÓDEŁ I OBJASNIENIA ICH SKRÓTÓW

- Białosz - M. B i a ł o s z e w s k i, *Zawał*, Warszawa 1977.
- BrObyw - K. B r a n d y s, *Obywatelo*, Warszawa 1955.
- BrodzPis - K. B r o d z i ń s k i, *Pisma estetyczno-krytyczne*, t. I, Wrocław 1964.
- Chorom - M. C h o r o m a ń s k i, *W rzecz wstąpić*, Poznań 1973.
- DąbNoce - M. D a b r o w s k a, *Noce i dnie*, t. I-V, Warszawa 1963.
- Feliń - A. F e l i ń s k i, *Barbara Radziwiłłówna*, Wrocław 1950.
- FredTrzy - A. F r e d r o, *Trzy po trzy. Pamiętniki z epoki napoleońskiej*, Warszawa 1917.
- GodGren - G. G o d e b s k i, *Grenadier-filozof, powieść prawdziwa wyjęta z dziennika podróży 1799 roku*, Wrocław 1953.
- Jasien - P. J a s i e n i c a, *Polska Piastów*, Warszawa 1979.
- JezWyb - F. S. J e z i e r s k i, *Wybór pism*, Kraków 1952.
- KarpKor - *Korespondencja Franciszka Karpińskiego z lat 1763-1825*, Wrocław 1958.
- Kawka - M. K a w k a, *Słownik syntaktyczno-semantyczny czasowników polskich*, cz. I, Kraków 1980.
- KisDram - J. A. K i s i e l e w s k i, *Dramaty*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1969.
- KitOpis - J. K i t o w i c z, *Opis obyczajów za panowania Augusta III*, Wrocław 1951.
- KołList - H. K o ł ł a t a j, *Listy Anonima i Prawo polityczne narodu polskiego*, t. I-II, Kraków 1954.
- KonList - *Listy Stanisława Konarskiego 1733-1771*, Warszawa 1962.

- KonFis - S. K o n a r s k i, *Pisma wybrane*, t. I-II, Warszawa 1955.
- KożZam - K. K o ź n i e w s k i, *Zamknięte koła*, Warszawa 1965.
- KrasKor - *Korespondencja Ignacego Krasickiego*, t. I, Wrocław 1958.
- KrasPodst - I. K r a s i c k i, *Pan Podstoli*, Kraków 1927.
- KrasSat - I. K r a s i c k i, *Satyry i listy*, Wrocław-Kraków 1958.
- Lenart - T. L e n a r t o w i c z, *Wybór poezji*, Wrocław 1972.
- Leszcz - S. L e s z c z y Ń s k i, *Głos wolny wolność ubezpieczający*, Kraków 1858.
- MickDzP - A. M i c k i e w i c z, *Dzieła poetyckie*, t. I-IV, Warszawa 1965.
- NałGran - Z. N a ł k o w s k a, *Granica*, Warszawa 1963.
- PaukWiat - E. P a u k s z t a, *Wiatrołomy*, Warszawa 1962.
- Pawlik - M. P a w l i k o w s k a - J a s n o r z e w s k a, *Wybór poezji*, Wrocław 1972.
- PrusFar - B. P r u s, *Faraon*, t. I-II, Warszawa 1956.
- PrusLal - B. P r u s, *Laika*, t. I-II, Warszawa 1959.
- Przyb - J. P r z y b o ś, *Czytając Mickiewicza*, Warszawa 1956.
- PrzybyszDram - S. P r z y b y s z e w s k a, *Dramaty*, Gdańsk 1975.
- RzewPam - H. R z e w u s k i, *Pamiętki Soplicy*, Warszawa 1978.
- SD - *Słownik języka polskiego*, red. W. D o r o s z e w s k i, t. I-XI, Warszawa 1958-1969.
- SF - S. S k o r u p k a, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, t. I-II, Warszawa 1967.
- SienkW pust - H. S i e n k i e w i c z, *W pustyni i w puszczy*, Warszawa 1958.
- SJAM - *Słownik języka Adama Mickiewicza*, red. K. G ó r s k i, S. H r a b e c, Wrocław-Warszawa-Kraków 1962-1983.
- SL - S. B. L i n d e, *Słownik języka polskiego*, t. I-VI, wyd. II, Lwów 1854-1860.
- SłowDz - J. S ł o w a c k i, *Dzieła*, t. VII, XIII, XIV, Wrocław 1959.
- SPP - *Słownik poprawnej polszczyzny*, Warszawa 1973.
- StaszUw - S. S t a s z i c, *Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego*, Wrocław 1952.
- SWB - *Słownik wyrazów bliskoznacznych*, red. S. S k o r u p k a, Warszawa 1968.
- ŚniadKor - *Korespondencja Jana Śniadeckiego. Listy z Krakowa*, t. I (1780-1787), Kraków 1932.
- Święt - A. Ś w i ę t o c h o w s k i, *Dusze nieśmiertelne*, Wrocław-Kraków 1957.

- TremList - S. Trembecki, *Listy*, t. I-II, Wrocław 1954.
- TremPis - S. Trembecki, *Pisma wszystkie*, t. I-II, Warszawa 1953.
- TuwDz - J. Tuwim, *Dzieła*, t. I-V, Warszawa 1955-1964.
- ZabFir - F. Zabłocki, *Fircyk w zalotach*, Wrocław 1961.
- ZabSar - F. Zabłocki, *Sarmatyzm*, Warszawa 1950.
- ZałKor - *Korespondencja Józefa Andrzeja Załuskiego*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967.
- ZapK 1974 - *Zapomniane konstrukcje składni nowopolskiej (1780-1822)*. Wybór przykładów, oprac. A. Kałkowska, K. Pisarkowa, M. Szymbistowa, J. Twardzikowa, 1974.
- ZapK 1975 - *Zapomniane konstrukcje składni nowopolskiej (1822-1863)*. Wybór przykładów, oprac. A. Kałkowska, K. Pisarkowa, M. Szymbistowa, J. Twardzikowa, 1975.
- ZapK 1977 - *Zapomniane konstrukcje składni nowopolskiej (1863-1918)*. Wybór przykładów, oprac. A. Kałkowska, K. Pisarkowa, M. Szymbistowa, J. Twardzikowa, 1977.
- ŻerUroda - S. Żeromski, *Uroda życia*, Warszawa 1948.

Maria Lesz-Duk

VERBS GOVERNING THE PREPOSITIONAL PHRASE *DO + GENITIVE*
IN POLISH

This article is an attempt at describing the syntax of verbs governing the prepositional phrase *do + Genitive* in the Polish language from the 18th to the 20th centuries; for example: *Uśmiechać się do dziecka*, *doprowadzić ucznia do matury*, *dążyć do zemsty*. These verbs are first classified on the basis of their meanings, and it is only within the semantic groups that the author distinguishes various syntactic models.